

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA EXILUL ROMÂNESC DIN PERIOADA 1946 - 1984

Dorina Tomescu

Un exil românesc politic a existat încă de la începutul celui de al doilea război mondial. Majoritatea celor rămași în străinătate erau membri ai personalului diplomatic, unii dintre ei cum au fost cei din Anglia au rămas ca urmare a abdicării regelui Carol al II-lea în 1940, alții au refuzat să revină după 23 august 1944 datorită situației de nesiguranță din țară. Mai existau câteva sute de legionari, majoritatea aflându-se în Germania, după rebeliunea din 21-23 ianuarie 1941. Cu timpul, rândurile exilului se măresc cu numeroși ofițeri și soldați români, căzuți prizonieri la germani, după 23 august 1944, eliberați apoi de americani la sfârșitul războiului. Pentru completarea componenței exilului românesc la acea vreme, trebuie amintite și grupurile neoficialilor, adică cei aflați la cursuri de specializare în diverse școli, inclusiv studenții care au ales lumea liberă, oameni de afaceri, ziariști.

Începând cu anul 1944, până în 1947, evenimentele interne din România au spulberat speranțele de libertate ale românilor. De la bucuria cu care a fost întâmpinată despărțirea României de Germania s-a ajuns în câțiva ani la o tristă realitate. Se instaurează în 1945 un guvern marionetă al Moscovei; alegerile din 1946 sunt falsificate; partidele de opoziție sunt persecutate și în cele din urmă scoase în afara legii; este arestată întreaga conducere a P.N.Ț., cel care de facto câștigase alegerile, și în final a fost abdicarea forțată a regelui Mihai.

În aceste condiții, mulți oameni din partidele de opoziție, personalități din toate domeniile cultural-științifice, oameni de afaceri se gândeau la evadarea spre Occident. Dar numărul celor care s-au mai putut salva peste graniță în acei ani a fost foarte mic. Se pleca cu multă greutate, clandestin, cu vapoarele de la Constanța sau pe calea aerului.

În anul 1946, la Palatul Știrbey de pe Calea Victoriei, s-a pus la cale de către Grigore Niculescu-Buzești, fost ministru al Afacerilor Străine în primul guvern Sănătescu, organizarea rezistenței P.N.Ț.-iste în exil, el vorbind în numele partidului, cu ofițerii americani Tom Hall și Bill Hamilton. Cu această ocazie Niculescu-Buzești cere celor doi americani să-l scoată pe el și pe Vișoianu din țară, sub pretextul că prezența lor în străinătate era indispensabilă¹. Astfel, în primă etapă, sunt scoși clandestin din țară, Niculescu-Buzești împreună cu Ioana Bujoiu, stenodactilografă la Ministerul Afacerilor Străine de un avion american, aceștia ajungând la Viena. După o lună în aceleași condiții avea să sosească și Constantin Vișoianu, fost ministru de externe în guvernul generalului Nicolae Rădescu².

¹ Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuție la istoria exilului românesc*, vol. II, București, 2002, p. 92.

² *Ibidem*, p. 93.

Astfel, în decembrie 1946, Niculescu-Buzești ajunge în Elveția fiind urmat de Vișoianu în ianuarie 1947; lor li se va adăuga și fostul ambasador de la Ankara, Alexandru Cretzianu, care fiind rechemat la București refuză să se întoarcă.

Din documentele și dezbaterile procesului conducătorilor P.N.Ț., judecat în noiembrie 1947, rezultă că această întrevvedere dintre americani și Grigore Niculescu-Buzești a constituit principalul cap de acuzare a țărăniștilor³. De asemenea, ei erau acuzați de complot împotriva statului român datorită încheierii unor documente, în finalul convorbirilor cu americanii, descoperite ulterior de autoritățile comuniste. Din acestea rezultă că partea română solicita sprijin pentru crearea unui Comitet de rezistență și a unui guvern în străinătate, rolul conducător urmând să-l aibă grupul celor trei diplomați. Dacă în cele din urmă aceste persoane au reușit să ajungă în străinătate, nu același lucru s-a întâmplat cu alți fruntași ai P.N.Ț., cum au fost Ion Mihalache, Nicolae Penescu, Nicolae Carandino, Ilie Lazăr, care au fost arestați la 14 iulie 1947, după ce li s-a organizat un flagrant la Tămădău, în momentul îmbarcării în avioane⁴.

După cum spun unii dintre cercetătorii exilului românesc, celor trei diplomați Grigore Niculescu-Buzești, Constantin Vișoianu și Alexandru Cretzianu plecați să organizeze acțiunea de rezistență nu li s-ar fi dat de către Iuliu Maniu procură să reprezinte P.N.Ț.-ul în străinătate sau să activeze în numele acestui partid⁵. Aceștia ar fi trebuit să lucreze împreună cu celelalte elemente ale exilului într-o luptă comună pentru „cauza națională”. Ei totuși aveau scrisori de împuternicire semnate de Iuliu Maniu, Constantin (Dinu) Brătianu și Constantin Titel Petrescu, liderii partidelor din opoziție⁶. Un alt membru marcant, cu vechime în P.N.Ț., cum a fost Augustin Popa avea și el o delegație semnată de Iuliu Maniu și Corneliu Coposu încă de la 1 august 1945, când se refugiase în Turcia, apoi în Franța, dar a jucat un rol minor în formarea grupului național țărănesc din exil.

O primă încercare de unitate a exilului politic a pornit din inițiativa lui Grigore Gafencu, în vara anului 1946 când s-a dat publicității la Geneva următorul comunicat: „Hotărârea întâlnirii unor fruntași ai exilului românesc întruniți la Geneva în zilele de 10-11 iulie 1946”. Printre colaboratori, alături de Grigore Gafencu (aflat în străinătate din 1941) semnalăm pe: Alexandru Cretzianu, V. V. Tilea, Nicolae Petrescu-Comnen, George Răuț⁷.

„Grupul de la Geneva”, cum s-a numit din acel moment, a jucat un rol deosebit în apărarea intereselor României, la Conferința de Pace de la Paris (august 1946 – februarie 1947). Grupul a fost ajutat de o echipă de experți dintre care îi amintim pe Brutus Coste, Raoul Bossy, D. Hiott și alții, care au redactat mai multe memorii pe care le-au prezentat delegațiilor prezente la forum și presei. Un

³ *Procesul conducătorilor fostului P.N.Ț.*, București, p. 76.

⁴ *Ibidem*, p. 78.

⁵ Aurel Sergiu Marinescu, *op. cit.*, p. 113.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 95.

moment de tensiune avea să se creeze în preziua discuțiilor din plenul conferinței, când un nou memoriu al exilului punea problema Basarabiei și a Nordului Bucovinei. Sovieticii, deranjați profund de aceste „pretenții”, au protestat vehement pe lângă guvernul francez. Este posibil ca și scenariul depunerii memoriului să-i fi iritat foarte mult, căci delegații Comitetului de acțiune au sosit într-o coloană de 100 de mașini⁸.

În primii ani ai exilului, acțiunea lui Grigore Gafencu a fost cea mai importantă, pe de o parte, fiindcă reușise crearea unui grup, iar pe de altă parte pentru că apăruse cauza României la Conferința de Pace.

Un alt moment important pentru exilul românesc a fost sosirea în străinătate a generalului Nicolae Rădescu în primăvara anului 1947, după o evadare spectaculoasă din România și o internare cu peripeții în lagărul de la Famagusta din Cipru. De „plecare” generalului Nicolae Rădescu s-a aflat prin interceptarea unei telegrame radio de către Siguranța Statului, telegramă expediată de corespondentul agenției Reuter din Famagusta. Negăsind sprijin nici la americani și nici la englezi pentru obținerea unui avion pe 17 iunie 1946, generalul Rădescu împreună cu nepotul său, Barbu Niculescu, care îi era și secretar, au părăsit România cu un avion bimotor „Savoia-Marchetti” de tip vechi, condus de pilotul român Nicolae Spuză, cunoscut în aviația de bombardament⁹. Avionul a trecut peste Marea Neagră la o înălțime de aproximativ 350 m, până când s-a zărit Bosforul, aterizarea realizându-se în condiții bune la Nicosia. Generalul Nicolae Rădescu a fost însă internat în lagărul de la Famagusta, unde a stat până în primăvara anului 1947, izolat de restul emigrației, și lipsit de posibilitatea participării la lucrările Conferinței de Pace de la Paris. Conform informațiilor celor care s-au ocupat de istoria exilului românesc, Rădescu a „evadat” din lagărul de la Famagusta tot cu un avion, pilotat de căpitanul Matei Ghica Cantacuzino¹⁰. Sosit în cele din urmă printre exilații români din Europa, generalul Rădescu constata următoarea situație: puținii liberali de marcă ajunși în străinătate, printre care Mihai Fărcășanu și Vintilă V. Brătianu, nu se înțelegeau cu țărăniștii. Aceștia din urmă, câteva zeci de persoane, conduse de Augustin Popa și Virgil Veniamin se confruntau la rândul lor cu o dizidență. De asemenea, social-democrații din (linia Constantin Titel Petrescu) formau trei grupări distincte în jurul lui Iancu Zissu, Eftimie Gherman și Șerban Voinea.

Mărul discordiei a fost „fondul elvețian”, adică cele 6 milioane de franci elvețieni, sumă trimisă în Elveția de Mihai Antonescu cu scopul ajutorării elitei românești aflate în exil implicată în lupta pentru cauza națională¹¹. Acest fond se pare că fusese însușit de Constantin Vișoianu și Alexandru Cretzianu ceea ce a produs o continuă neînțelegere între emigranți.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, 1996, p. 363.

¹⁰ Aurel Sergiu Marinescu, *op. cit.* vol. III, 2003, p. 28.

¹¹ *Ibidem*, vol. II, p. 128.

Cei mai mulți exilați erau grupați în Franța. Parisul devine în primii ani de la instalarea comuniștilor în România locul preferat de refugiații români. Ponderea cea mai mare în cadrul exilului o deținea grupul național țărănist, care în 1948 își organizează Delegația Permanentă și Comitetul Central Executiv ca organe de conducere ale P.N.Ț.-ului în exil. Din aceste organisme făceau parte Augustin Popa, Virgil Veniamin, Romulus Boilă, Cornel Bianu, Sabin Manuilă, George Răuț, Anton Crihan, Emil Ghilezan, Gheorghe Serdici și alții¹². Obiectivele declarate de P.N.Ț., care erau de fapt ale întregului exil constau în: lupta împotriva comunismului, lupta pentru eliberarea țării, salvarea și ajutorarea celor din închisorile comuniste. Prioritară era acum prezentarea situației reale din țară și se spera în strângerea legăturilor cu factorii de decizie politică și economică din străinătate. Acum, după ce însuși regele Mihai fusese obligat să ia calea exilului printr-o abdicare forțată, în decembrie 1947, se pune cu stringență problema unificării emigrației române. Astfel, încă de la începutul anului 1948, grupul P.N.Ț. din Paris atrage de partea sa pe liberalii Mihai Fărcășanu și Vintilă Brătianu, pe Iancu Zissu (P.S.D.I. – Titel Petrescu) și împreună formează „Consiliul Partidelor Politice”. O primă acțiune a acestui organism a fost un protest la O.N.U. împotriva guvernului Groza¹³. Intergrupul, cum s-a mai numit ar fi trebuit să aibă un rol coordonator al grupărilor politice din exilul românesc. El a fost însă dominat de țărăniști, care încercau ridicarea prestigiului partidului lor. Pe de altă parte, generalul Rădescu la rândul său avea ambițiile sale și nu agrea politicianismul strămutat peste ocean.

După lungi discuții purtate între anii 1948-1949, între Consiliul Partidelor Politice, Grigore Niculescu-Buzești, Mihai Fărcășanu și generalul Nicolae Rădescu, prin intermediul regelui Mihai, s-a ajuns la formarea Comitetului Național Român¹⁴. Astfel, la 10 mai 1949, era anunțată oficial înființarea C.N.R., singurul reprezentant politic al tuturor exilaților români, cu sediul la Washington. Subordonat regelui Mihai, acest Comitet avea caracterul unui guvern în exil, acceptat ca atare de americani și avea ca președinte pe generalul Nicolae Rădescu. În componența C.N.R. intrau personalități aparținând unor partide politice și independenți. P.N.Ț. era reprezentat de Grigore Niculescu-Buzești, Emil Ghilezan, Augustin Popa, Cornel Bianu; P.N.L. îl avea pe Emil Fărcășanu; PSDI (Titel Petrescu) pe Iancu Zissu; independenți erau următorii: Grigore Gafencu, Constantin Vișoianu, Alexandru Cretzianu, Nicolae Caranfil¹⁵. De asemenea, se prevedea ca acest Comitet să aibă câte un reprezentant în fiecare țară în care se găseau exilați români. Asemenea Comitete naționale existau pentru fiecare țară din Europa de Est ocupată de U.R.S.S.. La cererea administrației americane acestea au purtat denumirea mai sus menționată, pentru a fi evitate acuzațiile de sprijinire a

¹² *Ibidem*, p. 119.

¹³ *Ibidem*, p. 128.

¹⁴ Raoul Bossy, *Jurnal (2 noiembrie 1940 – 9 iulie 1969)*, București, 2001, p. 367.

¹⁵ Mircea Ciobanu, *Regele Mihai și exilul românesc*, Iași, 1994, p. 32.

unor guverne în exil. Imediat însă au apărut nemulțumirile, fie în legătură cu împărțirea portofoliilor, fie cu depozitul creat în Elveția, aflat acum în posesia lui Alexandru Cretzianu, care nu dorea să-l treacă în trezoreria C.N.R.-ului. La acestea se adaugă dorința lui Constantin Vișoianu de a ajunge președintele C.N.R.. Astfel, în 1950 după 17 luni de funcționare M. Fărcășanu, N. Rădescu, N. Caranfil, E. Ghilezan își dau demisia. Până la alegerea unui alt președinte este propus un triumvirat format din Augustin Popa, Constantin Vișoianu și Grigore Gafencu¹⁶. Grigore Gafencu însă refuză și se alătură grupului Rădescu. În cele din urmă regele Mihai îl numește președinte al C.N.R. pe Vișoianu, după care sunt completate locurile vacante (Grigore Niculescu-Buzești decedase în 1949), cu prof. Anton Crihan, ca reprezentant al Basarabiei, iar în locul lui Mihai Fărcășanu a fost cooptat Gheorghe Assan.

După o scurtă perioadă generalul Rădescu înființa în octombrie 1950, o nouă organizație în exil, denumită „Asociația Românilor Liberi din Statele Unite și Canada”, cu sediul la Washington, considerată de acesta singura bază pe care s-ar fi putut întemeia un Comitet Național¹⁷. Din biroul de conducere făceau parte cei demisionați din C.N.R. cărora li se adaugă Vintilă V. Brătianu, Citta Davila, Barbu Niculescu. Această asociație cu filiale și în alte țări, sprijinite financiar și de administrația americană se va transforma în „Liga Românilor Liberi”, având sediul la New York și devine o organizație puternică a exilului românesc¹⁸. Între timp C.N.R. s-a străduit să atragă de partea lui cât mai mulți exilați, ideea fiind discutată și cu regele Mihai. În vara anului 1955, regele aprobă o nouă componență a C.N.R., al cărui președinte a rămas tot Constantin Vișoianu. Deși fusese contactat și Grigore Gafencu în reorganizarea Comitetului, acesta nu s-a înțeles cu Vișoianu, fiecare nerenunțând la ideile sale. Gafencu ar fi dorit unui forum de peste 100 de persoane din exil, independent de C.N.R. pe când Vișoianu afirma că trebuie să existe numai un C.N.R. care în formula sa „nu reprezenta exilul ci statul român în exil”¹⁹.

Între timp, confruntarea dintre Liga Românilor Liberi și C.N.R. – Vișoianu privind fondul aflat în administrarea lui Alexandru Cretzianu capătă noi dimensiuni mergând până la trimiterea în judecată a acestuia în 1953. În urma scandalului izbucnit mulți și-au dat demisia nefiind de acord cu gestul generalului Rădescu. Printre aceștia a fost și Grigore Gafencu, care a încercat după cum se vorbea în diverse cercuri la Paris, să organizeze un alt C.N.R. După moartea generalului Rădescu survenită la 16 mai 1953, Gafencu este rugat să preia conducerea Ligii Românilor Liberi, dar el refuză încă o dată pretextând că nu este de acord cu procesul intentat la Berna împotriva lui Alexandru Cretzianu. În aceste condiții noua conducere a L.R.L. este alcătuită din: Mihai Fărcășanu – președinte; generalul

¹⁶ Raoul Bossy, *op. cit.*, p. 410.

¹⁷ Aurel Sergiu Marinescu, *op. cit.*, vol. 1, p. 367.

¹⁸ *Ibidem*, p. 368.

¹⁹ *Ibidem*, p. 363.

Ion Gheorghe și Tăutu – vicepreședinți; Barbu Niculescu, Vintilă V. Brătianu, Emil Ghilezan – secretari.

Perioada anilor 1953-1954 a fost pentru exilul românesc plină de contradicții și de demisii. Liga Românilor Liberi se va afirma în fața opiniei publice prin intervenția apărării celor cinci români care au atacat legația R.P.R. din Berna (1955). Astfel, ea s-a străduit să explice lumii americane și Congresului sensul simbolic al actului de la Berna²⁰. În anii care au urmat, activitatea Ligii s-a axat pe linia de apărare a drepturilor și libertăților poporului român care erau încălcate de regimul comunist din România. În ceea ce privește activitatea C.N.R.-Vișoianu, acesta nu renunță la ideea de a-l atrage de partea sa pe Grigore Gafencu, promițându-i chiar președinția unui Consiliu Național, organism care să aibă sediul la Paris și care urma să activeze pe lângă C.N.R.. Despre necesitatea acestui Consiliu Grigore Gafencu explica regelui Mihai într-o scrisoare că: „E în interesul Comitetului să se poată sprijini pe un Consiliu care să reprezinte cu adevărat diferitele grupări și tendințe ale românilor din exil și să nu fie doar un organ numit de el și care nu-l poate reprezenta decât pe el. Sunt convins că numai astfel se pot înlătura toate dezbinările și „biserițele”, care de atâta vreme despart și tulbură pe români”²¹. Propunerea făcută de fostul ministru de Externe nu va fi pusă în practică deoarece acel Consiliu urma să înglobeze și activitatea C.N.R. de la Washington, lucru nedorit de acesta²².

Decesul diplomatului Grigore Gafencu survenit în 1957, a însemnat o grea pierdere pentru cauza exilului românesc. În ultimii doi ani ai vieții el fusese prezent peste tot unde se discuta despre integrarea europeană, condiția exilaților și situația din țările est – europene, iar la postul de radio „Europa Liberă” afirmase răspicat că: „...soarta Răsăritului și soarta Apusului continentului nostru sunt dependente una de alta”²³.

Din 1957, odată cu noua poziție politică a Statelor Unite de coexistență pașnică pe plan internațional, fondurile distribuite prin „Free Europe Comite” tuturor Comitetelor Naționale încep să se diminueze. Același lucru se întâmplă și cu Adunarea Națiunilor Captive. Ani de-a rândul subvențiile sunt tăiate câte puțin, pentru ca în 1972 să fie sistat orice ajutor financiar. În aceste condiții noul sediu al C.N.R. – Vișoianu a funcționat în perioada 1972-1975 în subsolul casei lui Ion Stere din New York. Aici se întâlneau Constantin Vișoianu cu Ion Vardala, iar cel de-al treilea membru, Virgil Veniamin era la Paris (aceștia erau singurii membri ai C.N.R.)²⁴.

În anul 1970, la Paris se vehicula în cercurile exilului românesc numele unei cunoscute personalități politice românești: Nicolae Penescu, doctor în științe juridice, secretar general al P.N.Ț. (1945), fost deputat și ministru de Interne.

²⁰ *Ibidem*, vol. III, p. 268.

²¹ Mircea Ciobanu, *op. cit.*, p. 337.

²² *Ibidem*, p. 78.

²³ Grigore Gafencu, *Politica în exil, 1942-1957*, București, 2000, p. 51.

²⁴ Aurel Sergiu Marinescu, *op. cit.*, vol. II, pp. 582-583.

Arestat la 14 iulie 1947 la Tămădău împreună cu alți fruntași țărăniști, condamnat la ani grei de închisoare și apoi la domiciliu forțat în Bărăgan, rearestat, Nicolae Penescu va obține după eliberare un pașaport pentru Franța (1968)²⁵. Ieșirea lui Penescu din țară a fost facilitată de fostul său coleg de studii Couve de Mourville, prim ministru al Franței care îl însoțea pe De Gaulle în vizita acestuia în România. Ajuns la Paris a fost preocupat de reorganizarea P.N.Ț. în exil și a C.N.R. care era pe cale de dispariție.

Activitatea depusă în acest sens în perioada anilor 1970-1973 și atmosfera în care trăia o bună parte a exilului românesc sunt prezente în scrisorile adresate lui Anton Crihan fost membru în Comitetul Executiv și în Delegația Permanentă a P.N.Ț. care se afla în Statele Unite. Profesorul Crihan părăsise România în anul 1948 cu scopul de face cunoscută opiniei publice internaționale problema Basarabiei. După ce a stat trei ani la Paris Anton Crihan s-a stabilit la Saint Louis, statul Missouri (decedat în anul 1993 corpul neînsuflăit al acestuia a fost înmormântat pe meleagurile natale basarabene).

Grație donației făcute de fiul profesorului Anton Crihan, Dumitru Crihan, aceste scrisori împreună cu alte documente au intrat în patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României (1995). Mărturii inedite despre exilul românesc, aceste scrisori merită a fi cunoscute.

În vara anului 1970, Nicolae Penescu considera că trebuia completată Delegația Permanentă a P.N.Ț. în exil și repunerea în acțiune a vechiului Comitet Național Țărănesc. „Trebuie ieșit din imobilism și partidul să-și ia rolul de polarizator al tuturor energiilor și valorilor democrate românești”, îi scria el în 2 iulie lui Anton Crihan. De asemenea, după ce aflase de la Augustin Popa că Vișoianu era bolnav considera că regele Mihai ar trebui să aleagă un nou președinte pentru C.N.R.²⁶.

Problema unui nou Comitet era adusă în fața regelui la 1 septembrie când Nicolae Penescu a fost primit în audiență. Cu acest prilej se vor discuta: acțiunea internațională a exilului, criteriul de formare al noului Comitet și despre persoanele care au primit cetățenie străină. În ceea ce privește criteriul, Penescu a răspuns că partidele sunt cele care vor recomanda reprezentanții lor, de asemenea președintele viitorului Comitet ar trebui să se sprijine pe voința partidelor²⁷.

Printre alte chestiuni expuse prietenului său Crihan, Penescu amintește și de reorganizarea partidului, acest lucru fiind absolut necesar, căci dacă „P.N.Ț. s-ar fi afirmat în exil ar fi fost altă situație”.

În anul 1971 un scandal declanșat de revista franceză „Espionnage”, nr. 9 din martie, aducea exilul românesc într-un punct critic. Apariția articolului intitulat

²⁵ Cicerone Ionițoiu, *Cartea de aur a rezistenței împotriva comunismului*, vol. III, București, 1998, pp. 100-102.

²⁶ MNIR, Donația 971/1995.

²⁷ *Ibidem*.

„Procesul agenților sovieto-români” semnat de Danièle Martin pune în discuție o afacere de spionaj româno-sovietică descoperită în 1969 la Paris. Articolul anunța că dintr-un număr de 14 persoane implicate, 6 au fost puse în libertate, între care trei refugiați români: Virgil Veniamin, Virgil Micu și Radu Bogdan. Acest subiect este dezvoltat de Penescu în paginile a cinci scrisori trimise lui Anton Crihan în intervalul lunilor februarie-mai. Încă de la început Penescu opina că: „Dacă domnul Veniamin nu ar fi membru al partidului nostru, al Comitetului național și reprezentantului în atâtea organisme internaționale, cazul lui nu ar fi interesant. Dar fiindcă este trebuie să luăm atitudine²⁸”.

Într-adevăr pentru exilul românesc știrea a avut efectul unui trăsnet, Virgil Veniamin fiind un nume cu greutate în diasporă (profesor de filozofie a dreptului, avocat, fost președinte al Organizației Muncitorești a P.N.Ț., directorul Fundației Universitare „Carol I”, membru în mai multe organizații internaționale).

El acceptase să stea de vorbă cu persoane oficiale din cadrul Consulatului României comuniste de la Paris. Presa franceză a deconspirat numele a 16 diplomații români implicați în ceea ce s-a numit „Afacerea Caraman”²⁹. Nicolae Penescu mai era nemulțumit și de faptul că Virgil Veniamin în loc să facă o acțiune în justiție a ziaristei D. Martin, a făcut doar o plângere de „imixtiune în viața privată”. Se pare că, șantajat de autoritățile comuniste că nu își va mai vedea familia (aflată în România), V. Veniamin a acceptat în 1962 contactul cu Serviciile de Spionaj românești³⁰. Un an mai târziu, soția și copiii au sosit în Franța, însă la scurt timp s-a petrecut un eveniment dramatic. Deprimată după ce și-a întâlnit soțul aflat în compania unei franțuzoaiice pe stradă, aceasta se sinucide, aruncându-se în fața metroului³¹.

În afara de discuțiile provocate de „Cazul Veniamin”, problema completării C.N.R. și confirmarea Delegației Permanente P.N.Ț. sunt principalele subiecte ale corespondenței Penescu-Crihan. Ambii erau nemulțumiți că politica americană este din ce în ce mai mult indiferentă față de Europa Centrală și de Răsărit, pe care o consideră ca și Pompidou „lumea sovietică”³².

Problema înființării unui alt Comitet Național devine presantă așa că la 1 martie 1972 este trimis regelui Mihai un memoriu de către reprezentanții în exil ai P.N.L. și P.N.Ț., prin care criticau ideea lui Vișoianu de completare a C.N.R. și cereau ca președintele să fie recomandat de partid³³. Apărut în presa exilului, memoriul a provocat numeroase comentarii pro și contra.

O ultimă scrisoare datată 18 ianuarie 1973 ni-l dezvăluie pe Nicolae Penescu necăjit că „...în America și Europa prevalează acum înțelegerea,

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Aurel Sergiu Marinescu, *op. cit.*, vol. III, p. 635.

³⁰ *Ibidem*, p. 650.

³¹ *Ibidem*, p. 629.

³² MNIR, Donația 971/1995.

³³ *Ibidem*.

destinderea, cooperarea cu lumea comunistă”. El regretă că regele ar fi lăsat mână liberă lui Vișoianu, dar în același timp observă că nu sunt perspective pentru întoarcerea în țară într-un viitor previzibil, iar „românii se mănâncă între ei”. De asemenea recunoaște că se simte obosit cu atâtea dezbinări și intrigi³⁴.

În 1975, Constantin Vișoianu își anunța demisia și încetarea oficială a funcționării C.N.R., dar demisia nu a primit aprobarea regelui și nici nu există un document de dizolvare a Comitetului³⁵. Cu toate acestea, în ianuarie 1976, avea loc la Paris întrunirea Consiliului P.N.Ț., P.N.L. și P.S.D.I. pentru a discuta situația creată în urma demisiei lui Vișoianu. Cu această ocazie Penescu semnează un Apel adresat Exilului, în calitate de „fost ministru”, prin care solicită participarea tuturor românilor din exil la constituirea unui C.N.R.³⁶.

O nouă reuniune ținută în 24 septembrie 1976 anunța un C.N.R. provizoriu la care participa printre alții și Partidul „Totul pentru Țară”. Apoi, conform noului statut votat un an mai târziu legitimitatea Comitetului urma să fie acordată de regele Mihai; însă acesta nu a girat un Consiliu în care intrau și legionari. Referitor la acele momente regele Mihai afirma că odată cu demisia lui Constantin Vișoianu survenită în 1975, C.N.R. și-a încheiat activitatea. „Imediat, s-a înființat la Paris un C.N.R. sub conducerea lui Penescu; s-a spus că acest Consiliu e mai bine reprezentat și nici o orientare politică din exil nu a fost omisă. Sigur, în acest Consiliu a intrat și un grup legionar ...Noi n-am putu să girăm o asemenea compoziție, de altfel se știe care este atitudinea noastră față de orice mișcare extremistă și Nu Ni S-a Cerut Părerea!”³⁷.

Cu toate planurile mari pe care și le propunea, noul C.N.R. a sucombat în tăcere. În afara luptei pentru obținerea șefiei în noul Comitet, eșecul acestuia se explică și prin neîncrederea celor din exil în persoana aceluia care inițiase acțiunea de reorganizare, adică față de Nicolae Penescu. Vădit deranjat de ostilitatea pe care a întâmpinat-o, fostul ministru țărănist declara într-un articol, publicat în mai 1981 și intitulat „Speram”: „Eu am fost la început ținta aproape exclusivă a acestor atacuri. Se urmărea discreditarea mea, crezându-se că astfel va fi împiedicată formarea Consiliului. S-a folosit broșura publicată de comuniști în 1947 intitulată „Procesul foștilor conducători ai Partidului Național Țărănesc, Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Nicolae Penescu și alții”....Ea este un monument al minciunii”³⁸. În cele din urmă Nicolae Penescu va demisiona din Biroul Executiv al C.N.R.. În 1981, președinte al C.N.R. era Ioana Brătianu care va demisiona și ea la scurtă vreme din această funcție, fapt pentru care regele Mihai își retrage în întregime girul acordat acestei organizații, dezamăgit că acest C.N.R. înființat la Paris a

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Mircea Ciobanu, *op. cit.*, p. 100.

³⁶ Aurel Sergiu Marinescu, *op. cit.*, vol II, pp. 196-197.

³⁷ Mircea Ciobanu, *Nimic fără Dumnezeu - Noi convorbiri cu Mihai I al României*, București, 1992, p. 71.

³⁸ „Civântul Românesc”, an 6, nr. 61, mai 1981.

produs atâtea nemulțumiri. Dorința de a vedea exilul românesc unit în slujba cauzei naționale rămânea însă neschimbată, după cum anunța regele³⁹.

Deși nu se mai afla într-o poziție de conducere în exil, asupra lui Nicolae Penescu a avut loc un atentat la 3 februarie 1981. El primise prin poștă un pachet cu cărți, „Memoriile lui Hrușciiov” expediat de Hotelul „Casteliana” din Madrid. La deschidere pachetul explodează și Penescu a fost grav rănit. În aceeași zi primește un pachet identic și Paul Goma la Paris iar a doua zi Șerban Orescu la Köln. Toți trei organizaseră la 10 decembrie 1980 o Conferință de presă la Paris, în Hotelul „Casteliana” în care prezentaseră situația drepturilor omului din R.S.R. și s-au exprimat împotriva alegerii Bucureștiului ca loc al viitoarei Conferințe pentru Securitate și Pace în Europa⁴⁰.

Acțiuni de unire a exilului românesc au mai avut loc după 1980, printre care amintim pe aceea a lui Ion Rațiu (Uniunea Mondială a Românilor Liberi – 19-20 mai 1984).

Exilul politic românesc rezultat al sovietizării țării a avut o bogată activitate în lumea liberă. Prezența în primii ani a unor elemente valoroase ca generalul Nicolae Rădescu, Mihai Fărcășanu, Grigore Gafencu, Nicolae Caranfil, Grigore Niculescu-Buzești, Constantin Vișoianu, Anton Crihan și alții a dus la realizarea unui Comitet Național Român recunoscut de către cancelariile occidentale. Ambițiile și interesele au provocat însă certuri, demisii, procese. „Fondul elvețian”, devenit obsesia exilului a rămas o enigmă nedelegată nici astăzi. Deși leit motivul exilului a fost unitatea, acest deziderat nu a fost niciodată atins. Cu toate acestea românii din exil au informat opinia publică despre situația reală din țara aflată sub dictatura comunistă prin cărți, ziare, memorii, manifestații, asociații culturale și organizații politice, emisiuni radio și la televiziune.

CONSIDERATIONS CONCERNANT L'EXILE ROUMAIN DES ANNEES 1946 - 1984

- Résumé -

Après 1946, les diplomates et les hommes politiques roumains arrivés au monde libre de l'Occident ont cherché d'unifier l'exil politique roumain.

Des hommes remarquables autant de Roumanie que de l'étranger, comme par exemple Grégoire Gafenco, Grégoire Nicolesco-Buzești, Alexandre Cretziano, Constantin Vișoianu, Michel Fărcășanu (PNL), le général Nicolas Rădescu, le

³⁹ Aurel Sergiu Marinescu, *op. cit.*, vol. II, p. 251.

⁴⁰ *Ibidem*, vol. III, pp. 551-552.

professeur Anton Crihan (PNT) ainsi que d'autres on organisé, en exil, la Comité National Roumain.

Annoncé d'une manière officielle le 10 Mai 1949, sous la conduite du Roi Michel, le CNR a été constitué par des représentants du PNT, PNL, PSDI et par des indépendants.

Le CNR, présidé par le général Rădescu, a été considéré comme un gouvernement en exil et il a été aidé par les occidentaux.

En 1950, à cause de multiple mal-compris le gral Nicolas Rădescu donne sa démission et organise "La Ligues des Roumains Libres" ayant la résidence à New York. Avec le temps, cette nouvelle organisation devient une force de la diaspora roumaine.

Pendant 25 années le CNR a eu comme président le diplomate Constantin Visoiano qui été soutenu aussi par le roi Michel. En 1975, après trois ans de manque de ressources financières comme suite de la nouvelle politique de l'administration américaine, Constantin Visoiano présente sa démission.

La constitution d'un autre CNR devient la préoccupation prédominante dans les rangés de l'exil de France. Ici se trouvait Nicolas Penesco, personnage remarquable du PNT, qui après beaucoup d'années de prison communiste en Roumanie a réussi d'arriver à Paris.

La correspondance de Nicolas Penesco avec le professeur Anton Crihan des années 1970-1973, qui se trouve aujourd'hui au Musée National d'Histoire de la Roumanie de Bucarest, reflète les actions entreprises pour une refaite du PNT en exil ainsi que d'un nouveau CNR.

Une autre initiative d'unification de l'exil roumain l'a eu l'Union Mondiale des Roumains Libres.

